

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด
 - 1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด
 - 1.2 ที่มาและประเภทของยาเสพติด
 - 1.3 สาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด
 - 1.4 โทษของยาเสพติด
 - 1.5 แนวคิด และทฤษฎีในการป้องกันยาเสพติด
2. พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด
 - 2.1 นโยบายการป้องกันปัญหาเสพติด
 - 2.2 พฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
 - 2.3 พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติด
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยาเสพติด

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษพุทธศักราช 2522 ได้ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษหมายถึง สารเคมีหรือวัตถุนิคใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกาย และจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกาย จิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง เป็นต้น กับให้รวมตลอดถึงพืช หรือส่วนของพืชที่เป็น หรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติด, 2545, หน้า 16) สำหรับประเภทยาเสพติดให้โทษชนิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยประกาศของกระทรวงสาธารณสุขได้ระบุชื่อยาเสพติดไว้ทั้งสิ้น 104 ชนิด และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอีก 4 ประเภท 42 ชนิด รวม 146 ชนิด (ประจัน มณีนิล, 2529, หน้า 29)

ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตาม เมื่อเสพ หรือนำเข้าสู่ร่างกายโดยวิธีการสูบ นึก กิน หรือสูดดมก็ตามแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้เสพ คือ มีความต้องการสารนั้นเป็นอันมากทั้งร่างกาย และจิตใจ ต้องเพิ่มขนาดของสารขึ้นเรื่อย ๆ ตกเป็นทาสยาเสพติดจะหยุดเสพไม่ได้ ถ้าหยุดจะมีอาการขาดยา สุขภาพของผู้เสพจะทรุดโทรมทั้งร่างกาย และจิตใจ

ยาเสพติด หมายถึงยา หรือสารเคมี ซึ่งเมื่อเสพ หรือนึกเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งจะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรังทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม ได้แก่ ฝิ่น เฮโรอีน ยานอนหลับ และสุรา เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 655)

องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของยาเสพติดว่าเป็นยา หรือสารที่ได้รับเข้าสู่ร่างกายโดยการรับประทาน นึก สูบ ดม หรือด้วยประการใด ๆ ติดต่อกันชั่วเวลาหนึ่งแล้วทำให้มีผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้ได้รับมีความต้องการอย่างแรงกล้า ที่จะเสพยาหรือสารนั้นต่อไปอีก และมีแนวโน้มยิ่งที่จะต้องเพิ่มปริมาณยาหรือสารนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้เมื่อหยุดใช้ยาหรือสารนั้นจะเกิดอาการขาดหรือเลิกยาก ถ้าใช้ยาหรือสารนั้นเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจ (สุพัฒน์ ชีรเวชเจริญชัย, 2522, หน้า 59)

สรุปได้ว่ายาเสพติด หมายถึงยาหรือสารเคมีที่เสพเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น กิน นึก สูบ ดม ติดต่อกันชั่วเวลาหนึ่งแล้วจะติด ทำให้อวัยวะ และจิตใจเสื่อมโทรม

ที่มา และประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดมีที่มา 2 ทาง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2544, หน้า 11) คือ ยาเสพติดธรรมชาติ ได้แก่ ยาเสพติดที่ได้มาจากพืชหรือพันธุ์ไม้บางชนิดที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ฝิ่น กัญชา กระบือ รวมทั้งสิ่งที่ได้มาจากการแปรรูปทางเคมีของพืชเหล่านั้น เช่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ซึ่งแปรรูปมาจากฝิ่น เป็นต้น และยาเสพติดสังเคราะห์ ได้แก่ ยาเสพติดที่ผลิตหรือสังเคราะห์ขึ้นด้วยกรรมวิธีทางเคมีและการใช้แทนสิ่งเสพติดธรรมชาติ เช่น แอมเฟตามีน (ยาบ้า) เหล้าแห้ง ทินเนอร์ เป็นต้น

การแบ่งประเภทยาเสพติดตามการออกฤทธิ์ของตัวยา สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ออกฤทธิ์กดประสาท เช่น สารระเหย (กาว ทินเนอร์ แลคเกอร์) ฝิ่น (Opium) โคเคน (Cocain) มอร์ฟีน (Morphine) บาร์บิทูเรต (Barbiturate) เป็นต้น ประเภทที่ 2 ออกฤทธิ์กระตุ้น

ประสาท เช่น อีเฟดรีน (Ephedrine) หรือยาอี แอมเฟตามีน (Amphetamine) หรือยาบ้า โคเคน พืชกระท่อม เป็นต้น ประเภทที่ 3 ออกฤทธิ์หลอนประสาท เช่น แอลเอสดี เห็ดขี้ควาย เป็นต้น และประเภทที่ 4 ออกฤทธิ์ผสมผสาน เช่น กัญชา ซึ่งอาจจะกดประสาทกระตุ้นประสาท หรือ หลอนประสาทร่วมกัน

การแบ่งประเภทยาเสพติดโดยพิจารณาจากแหล่งกำเนิดของยา คือยาเสพติดที่ได้จาก แหล่งธรรมชาติ เป็นยาเสพติดที่สกัดจากพันธุ์พืชบางชนิดที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่นฝิ่น กัญชา พืชกระท่อม เป็นต้น ยาเสพติดที่ได้จากการสังเคราะห์เป็นยาเสพติดที่ผลิตขึ้น โดยกรรมวิธีทางเคมี เช่น เมธาโดน (Methadone) เฟธิดีน (Phethidine) ไฟเซฟโดน (Physeptone) เป็นต้น

การแบ่งประเภทยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ได้แก่ ยาเสพติดให้โทษ ชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน เป็นต้น ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคเคอีน เป็นต้น ยาที่มีส่วนผสมของยาเสพติด เช่น ยาแก้ไอผสมโคเคอีน เป็นต้น สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด ให้โทษชนิดร้ายแรง หรือให้โทษทั่วไป เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Chlorid) เป็นต้น และยาเสพติดให้โทษประเภทอื่น เช่น กัญชา กระท่อม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่ายาเสพติดบางชนิดมาจากการสังเคราะห์สามารถพบอยู่ใน ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ทินเนอร์ แอลกอฮอล์ ยาแก้ไอ และบางชนิดสกัดมาจากพืชที่พบทั่วไป ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้วจะออกฤทธิ์ตามประเภทของยาเสพติดชนิดนั้น ๆ มีผลทำให้ร่างกาย อ่อนแอ ชูบผอม สมองเสื่อม มีผลกระทบต่อระบบประสาท และเกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้นผู้ประกอบการที่มีบุตรหลานอยู่ในวัยรุ่นควรจะต้องศึกษา เพื่อเป็นความรู้สำหรับแนะนำ บุตรหลานของตนเอง บุคคลอื่น หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันยาเสพติดตามหมู่บ้าน ควรมีการประชุมสัมพันธ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดสู่ประชาชน และกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน

สาเหตุที่เยาวชนติดยาเสพติด

เยาวชน เป็นวัยที่ต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ อย่างในขณะเดียวกันไม่ว่าจะเป็น เรื่องร่างกาย จิตใจ และสังคม จึงทำให้เยาวชนต้องประสบกับสาเหตุต่าง ๆ ที่ชักจูง หรือผลักดันให้ กระทำในสิ่งต่าง ๆ ไปในทางที่ผิด เช่น อวดกล้าอวดเก่ง ประมาทอย่างรู้ไม่เท่าถึงการณ์ เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนกลายเป็นคนที่ติดยาเสพติดภายในที่สุด (อัญชลี ชูจันทร์, 2548, หน้า 9)

สาเหตุจากการมีปัญหาคบครัว มีเยาวชนจำนวนมากที่หันไปเสพยาเสพติดชนิดต่าง ๆ เพราะครอบครัว หรือผู้ประกอบการมีปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ พ่อแม่อย่าร้างกัน พ่อแม่หรือผู้ประกอบการ ไม่เอาใจใส่ดูแลหรือไม่มีความสนใจกับเยาวชน พ่อแม่หรือผู้ประกอบการเข้มงวดกับเยาวชนมากเกินไป

พ่อแม่ หรือผู้ปกครองตามใจเยาวชนมากเกินไป มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งระหว่างคนในครอบครัว หรือระหว่างตัวเยาวชนกับคนอื่นในครอบครัวเสมอ

สาเหตุจากปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ดี เช่นที่พักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งผลิตหรือแหล่งขาย ยาเสพติด อยู่ใกล้เพื่อนหรือคนที่เสพยาเสพติด อยู่ใกล้แหล่งอบายมุขอื่น ๆ เช่น บ่อนการพนัน หนังสือ หรือภาพยนตร์ประเภทชั่วๆที่ทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม เป็นต้น

สาเหตุจากปัญหาความยากจน ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเยาวชนจึงต้องพบกับ ความกลุ้มใจในเรื่องต่าง ๆ จึงอาจหาทางออกด้วยการเสพยาเสพติด

สาเหตุจากการอยากรู้ อยากทดลอง การถูกหลอก หรือรู้ไม่เท่าถึงเหตุการณ์ เช่น ต้องการแสดงความเก่งกล้า มีค่านิยมผิด ๆ ว่าการเสพยาเสพติดมันโก้ เชื่อคำโฆษณาของผู้ขาย หรือเชื่อคำแนะนำของเพื่อน เป็นต้น

สาเหตุจากปัญหาตัววัยรุ่นเอง เช่น มีความผิดปกติหรือความเจ็บป่วยทางร่างกาย จนเป็น ปมด้อย มีเซาว์ปัญหาต่ำ มีปัญหาทางจิตจากปัญหาครอบครัว เป็นต้น

อภิรัฐ ถนอมสิงห์ (2542) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดพบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดมี 6 ประการ ได้แก่ สาเหตุจากการถูกชักชวน เนื่องจาก เยาวชนมีสาเหตุตามต้องการอยู่ร่วมกันต้องการได้รับการยกย่อง และมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของหมู่คณะถ้าเพื่อนฝูงชักชวนให้เสพยา อาจจะขัดไม่ได้เพราะกลัวเข้ากับพวกไม่ได้ สาเหตุจาก ความกดดันในครอบครัวที่มีสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น พ่อแม่ทะเลาะกันทุกวัน ลูกเกิดความรำคาญใจ ที่เห็นสภาพเช่นนี้ ทำให้เบื่อบ้านจึงใช้เวลาไปคบเพื่อนนอกบ้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การเสพยาเสพติด พ่อแม่หย่าร้าง ต่างคนต่างมีคูใหม่ขาดความสนใจในตัวลูก ทำให้ลูกน้อยใจหันไปหาเสพยาเสพติด พ่อแม่ไม่เข้าใจลูกคิดว่าลูกต้องการเพียงแต่เงินไปใช้จ่าย ไม่ได้ให้ความรัก ความเข้าใจกับลูกเป็น หนทางชักนำให้ลูกเสพยาเสพติดได้ พ่อแม่ที่แสดงออกในการรักลูกไม่เท่ากัน ลูกที่ไม่ได้รับ การแสดงออกในความรัก จะเกิดความน้อยใจ และอาจนำไปสู่การเสพยาเสพติดได้ เป็นต้น สาเหตุจากความจำเป็นของบางอาชีพ เช่น ผู้ที่ทำงานกลางคืน นักร้อง พนักงานบริการ นักดนตรี เป็นต้น ผู้มีอาชีพเหล่านี้อาจใช้ยาเสพติดโดยหวังผลให้สามารถประกอบการทำงานได้ดี เช่น ช่วยทำให้ไม่ง่วง ช่วยให้มีพลังกล้า เป็นต้น สาเหตุจากปัญหาเศรษฐกิจ บางคนไม่มีงานทำ หรือเงินไม่พอใช้ จึงเริ่มเป็นผู้ค้า เมื่อได้ใกล้ชิดยามาก ๆ เกิดการเสพ ทำให้ติดยาในที่สุด สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม มีผู้ติดยาเสพติดจำนวนไม่น้อย มีความตั้งใจเลิกยา แต่เมื่อเลิกได้แล้วสังคม ไม่ยอมรับทำให้หันไปสูการเสพยาเสพติดอีก การขาดความรู้ในเรื่องยาเสพติดเยาวชนบางคน ไม่มีความรู้เรื่องยาเสพติดว่ามีโทษอย่างไรจึงหลงผิดไปลองยาเสพติด และติดยาเสพติดในที่สุด

สำนักงานนโยบายและแผนในการพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2537 – 2546

ได้ชี้ให้เห็นสาเหตุของการติดยาเสพติดของเยาวชนอันเนื่องมาจากปัญหาครอบครัว คือการขาดความพร้อมของพ่อแม่ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ด้านอายุที่เหมาะสม ด้านจิตใจอารมณ์ที่จะต้องมีความอดทนที่จะรับภาระเป็นพ่อแม่ ด้านสังคม เช่น มีความรู้ ความสามารถพอที่จะประกอบอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว เป็นต้น โดยเฉพาะในสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบันส่งผลกระทบให้ครอบครัวไม่อาจทำหน้าที่บทบาทของตนได้อย่างสมบูรณ์ สังคมไม่ตระหนักในความสำคัญของครอบครัวว่า ครอบครัวมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม จึงขาดจิตสำนึกและพลังร่วมกันที่จะพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง สื่อมวลชนเป็นสถาบันสังคมอีกสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสมาชิกของสังคม ปัจจุบันสื่อมวลชนยังไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนาครอบครัวเพียงพอ สื่อมวลชนบางส่วนได้ตกย้ำให้เกิดผลทางลบ แก่ผู้รับสารอย่างกว้างขวางต่อเนื่อง เช่น การปลูกฝังค่านิยมฟุ้งเฟ้อ มอมเมา พฤติกรรมที่สำล่อนทางเพศและการผลิตสื่อลามกต่าง ๆ เป็นต้น

จากการศึกษาภาวะความอยู่ดีมีสุขของประชาชนด้านชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มลดลง (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2546) โดยเฉพาะดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี 2539 ลดลงเป็น 70.77 ในปี 2545 แสดงให้เห็นการอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพัน ความเกื้อกูลกันในครอบครัวเริ่มห่างเหิน อันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันน้อยลง ความห่วงใยอาทร ความเสียสละ ความอดทน และพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ขาดความเข้าใจระหว่างคู่สมรส พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงทั้งในครอบครัว และในสังคมด้วยเช่นกัน โดยมีการศึกษาผลกระทบของสถานภาพการสมรส และสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาต่อการติดยาสูบของนักเรียน พบว่าการหย่าร้างของบิดามารดาทำให้นักเรียนเสี่ยงต่อการติดยาสูบ 1.8 เท่า นักเรียนที่สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดีจะเสี่ยงต่อการติดยาสูบถึง 3.14 เท่า

จากทฤษฎี "ชีวจิตตะสังคม" หรือ Bio-psycho-social Model of Addiction กล่าวถึงสาเหตุการติดยาเสพติดว่ามาจาก ปัจจัย 3 ประการด้วยกัน คือตัวสาร ตัวบุคคล สิ่งแวดล้อม (www.chetupon.ac.th) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย (2522, หน้า 84 – 93) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของสาเหตุ (Causal Association) การติดยาเสพติดตามแนวระบาดวิทยา มีปัจจัยเกี่ยวข้อง 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ ยาและฤทธิ์ของยา การเสพยาที่เป็นอันตราย ติดต่อกันหลายครั้ง ก่อให้เกิดการติดซึ่งประกอบด้วย ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเสพต่อไป

และความต้องการที่จะแสวงหามาด้วยวิธีการต่าง ๆ ความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณการเสพสภาพจิตใจและร่างกายจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของยาเสพติด สภาพของบุคคลดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อตนเอง และสังคม ประการที่ 2 ตัวผู้เสพ มนุษย์เราทุกคนย่อมมีข้อบกพร่องทางด้านร่างกายและจิตใจไม่มากนักน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความสับสนวุ่นวาย และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจจะมีมากขึ้นได้ง่าย การที่ผู้เสพเริ่มเสพยาเสพติดนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพของร่างกาย อาจเนื่องมาจากการเจ็บไข้ได้ป่วยทางกาย และใช้ยาบำบัดรักษา เช่น ชาวเขาใช้ฝิ่นเป็นยารักษาโรคทุกชนิด เพราะสามารถลดความเจ็บปวดและความทรมานของโรคได้ ผู้ที่มีความเจ็บปวดในร่างกายที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดมาก ๆ เช่น กระดูกหัก นิ้วโนไต เนื่องจากบางอย่าง ผู้ป่วยเหล่านี้หากอยู่ห่างไกลแพทย์ หรือไม่สามารถจะมาหาแพทย์ได้พยายามหาทางช่วยตัวเอง โดยการ ใช้ยาระงับความเจ็บปวด และติดยาในที่สุด เป็นต้น ประการที่ 3 สิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติด เป็นต้นว่าสถานที่อยู่อาศัยเต็มไปด้วยแหล่งค้าสิ่งเสพติด สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ขาดความอบอุ่น รวมไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และปัญหาชีวิต สิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายไม่เพียงแต่ช่วยเร่งการเสพยาเสพติด แต่ยังเป็นอุปสรรคขัดขวางในการเลิกใช้ยาเสพติด เพราะสิ่งแวดล้อมเก่ามีผลต่อการกลับไปใช้ยาเสพติดอีก

สาเหตุการติดยาเสพติดเกิดจาก ปัจจัยต่อไปนี้ คือ การอยู่ใกล้ชิดกับยาเสพติด หรือผู้ติดยาเสพติด เช่น ในครอบครัว หรือรอบ ๆ บ้านที่อยู่อาศัยมีผู้ค้ายา หรือติดยาเสพติด การใช้สารเสพติดเพื่อลดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาชีวิต ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ปัญหาทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอกับรายจ่ายหรืออาชีพการงาน การถูกล่อลวง ชักชวน ถูกหลอกให้ทดลอง โดยไม่รู้ว่า เป็นยาเสพติด ความอยากรู้อยากลอง ความคึกคะนอง มักพบในวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง บางคนยังห้ามยั้งคือร้อน ต้องการเอาชนะ บางคนต้องการอดความแค้นกล้าต่อเพื่อนฝูงจึงชักชวนกันเสพ เป็นต้น การติดยาเสพติดจากการใช้ยาเสพติดเพื่อระงับความเจ็บปวด บางคนเจ็บปวดเรื้อรัง แต่ไม่ได้รับการรักษาจากแพทย์มีผู้แนะนำให้ใช้ยาเสพติดเมื่อใช้ยาเสพติด จึงเกิดอาการติดยาในที่สุด สาเหตุจากความต้องการแสดงความเป็นปฏิกิริยาต่อครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเกิดความขัดแย้งกัน ผู้เสพพยายามที่จะสร้างพฤติกรรมเพื่อประชดชีวิตโดยใช้ยาเสพติดจนติดยาเสพติดในที่สุด สาเหตุจากความผิดปกติของร่างกาย จิตใจ โดยที่ผู้ที่มีจิตใจอ่อนแอ มีความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ จะติดยาเสพติดได้ง่ายกว่าผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง สาเหตุเพื่อกระตุ้นประสาท ให้ประสาทตื่นตัวอยู่เสมอ เช่นคนที่ขับรถระยะทางไกล ๆ ติดต่อกันนาน ๆ หรือผู้ที่กำลังจะสอบเร่งดูตำราอย่างหนัก ซึ่งผู้เสพยาเสพติดคิดว่าใช้แล้วจะมีประสาทที่ดีสามารถทำงาน หรืออ่านหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ สุภา มาลากุล ณ อยุธยา (2533, หน้า 186) ได้แบ่งสาเหตุของปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่นไว้ 3 ประการ คือ สาเหตุกระตุ้น เช่น ความเครียด ซึ่งได้แก่ความต้องการตามธรรมชาติของวัย ได้แก่ การอยากรู้ อยากลอง การเปลี่ยนจากเด็กเป็นวัยรุ่น ความด้อยเสียเปรียบทางร่างกาย เช่น พิการ เป็นโรคเรื้อรัง เป็นต้น ความผิดหวังในชีวิต เช่น สอบตก ขัดแย้งกับพ่อแม่ เป็นต้น สาเหตุสนับสนุน ได้แก่ สารหรือยาต่าง ๆ อยู่ใกล้ตัว หาง่าย ใช้สะดวก ราคาถูก ซื้อขายง่าย ตัวแบบที่ไม่ดีในครอบครัวและชุมชน เช่น พ่อแม่ใช้ยาเสพติด ใช้เหล้า ความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับยาและสารเสพติด การขาดความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ การว่างงาน และการพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่สร้างสรรค์ การขาดเป้าหมาย การใช้เฮโรอีน เหล้าหรือกัญชา เพื่อยกระดับสมรรถภาพทางเพศ สาเหตุทางบุคลิกภาพเด็กวัยรุ่น ได้แก่ เด็กวัยรุ่นที่มีความประพฤติดื้อดื้อ ฝ่าฝืนคำสั่งผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ หวั่นไหวง่าย ชอบพึ่งพาผู้อื่น เด็กวัยรุ่นที่เริ่มจะเป็นโรคจิต โรคประสาทระยะแรก มีความวิตกกังวล เด็กวัยรุ่นที่มีแนวโน้มเชิงลึกลับ มีความไม่พอใจในเพศของตน

สำหรับในต่างประเทศได้มีการกล่าวถึงสาเหตุการใช้ยาเสพติด ดังนี้
 ชุสเตอร์ และคิลบี (Schuster & Kilby, 1992, p. 778 อ้างถึงใน มาริสา หะสามะ, 2540) กล่าวถึงสาเหตุการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นว่ามีสาเหตุจากความวิตกกังวล พฤติกรรมของเพื่อน ถ้าเพื่อนดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ วัยรุ่นนั้นอาจจะมียพฤติกรรมเช่นนั้น วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่แตกแยกหรือมีการใช้ยาเสพติด วัยรุ่นนั้นจะมีความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคมต่ำ มีแนวโน้มที่จะใช้สารเสพติด การใช้ยาเสพติดในวัยรุ่นจะมีลักษณะเฉพาะผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และมักเกิดในวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ในขณะที่เดียวกันเอนคอเดอร์ (Encoder, 1987, pp. 4 – 5 อ้างถึงใน จรุง เมืองชนะ, 2542) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้มีการใช้ยาเสพติดจนถึงขั้นติดนั้น เกิดจากสาเหตุหลายสาเหตุผสมผสานกัน ดังนี้ เหตุผลที่ 1 คือเหตุผลด้านอารมณ์ (Emotional Reasons) เป็นการใช้ยาเสพติด เพราะเกิดความต้องการภายใน เช่น เพื่อเพิ่มพูน ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) หรือความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อหนีจากความผิดหวัง ลดความกระวนกระวายใจ หรือความตึงเครียด หลีกเลียงความกดดันในการตัดสินใจ และเพื่อความเป็นอิสระ เป็นต้น เหตุผลที่ 2 คือเหตุผลด้านร่างกาย (Physical Reasons) เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ร่างกาย ผ่อนคลาย ระบายความเจ็บปวด เพื่อความรู้สึกที่รุนแรง หรือความอดทน เหตุผลที่ 3 คือ อิทธิพลด้านสภาพแวดล้อม (Environment Reasons) เป็นผลจากการที่สังคมมีความสับสน หรือการที่เด็กอยู่ในครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ยาเสพติด เป็นอย่างมาก เหตุผลที่ 4 คือ เหตุผลด้านสังคม (Social

Reasons) เมื่อบุคคลมีความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม หรือหลีกเลี่ยงจากความรู้สึกโดดเดี่ยว ดังนั้น เมื่อกลุ่มมีการเสพยาเสพติด บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ และทำตามตัวแบบในกลุ่ม และเหตุผลประการสุดท้ายคือเหตุผลด้านสติปัญญา (Intellectual Reasons) เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อบรรเทาความตึงเครียดทางสมอง

นอกจากนั้นฟิลลิปส์ (Phillips, 1994, p. 22 อ้างถึงใน จรุง เมืองชนะ, 2542) ยังกล่าวว่า การที่วัยรุ่นติดยาเสพติดนั้น มีอิทธิพลมาจากกลุ่มเพื่อน ต้องการการยอมรับเข้ากลุ่ม แต่ยาเสพติดนั้นไม่ได้ช่วยทำให้เกิดความผูกพันกับเพื่อนได้ มันจะทำให้ลืมเรื่องที่ไม่สบายใจต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นอาจจะมีอิทธิพลมาจากครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีบุคคลในครอบครัวใช้ยาเสพติด

กล่าวโดยสรุปสาเหตุที่ทำให้เยาวชนติดยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับยาเสพติด ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด สภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว

โทษของยาเสพติด

ยาเสพติดเป็นสารที่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย และจิตใจของผู้เสพเอง นอกจากนี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบครอบครัว ระบบสังคมและประเทศชาติ

โทษต่อผู้เสพ ฤทธิ์ของยาเสพติดจะมีผลต่อระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและจิตใจของผู้ที่เสพเสมอ เช่น มีรูปร่างผอม ซูบซีด ผิวคล้ำ อ่อนเพลียง่าย สมองเสื่อม เป็นโรคติดเชื้ออื่น ๆ ได้ง่าย เช่น โรคตับอักเสบ ไตอักเสบ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเมรั้งปอด เป็นต้น ภูมิคุ้มกันต้าน ในร่างกายจะลดลง สมรรถภาพจิตใจเสื่อม อารมณ์แปรปรวนง่าย ซึมเศร้า วิตกกังวล ความรู้สึก ฟุ้งซ่าน จากผลดังกล่าวจะผลักดันให้ผู้เสพยาเสพติดกลายเป็นบุคคลที่ไร้สมรรถภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

โทษต่อครอบครัว การติดยาเสพติดนอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเอง และครอบครัวแล้ว ยังทำให้ผู้เสพยากลายเป็นบุคคลที่ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ไม่ห่วงใย ดูแลครอบครัวอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา ทำให้สภาพครอบครัวขาดความอบอุ่น สูญเสียรายได้ ครอบครัว เนื่องจากต้องนำเงินมาซื้อสารเสพติด บางรายอาจสูญเสียเงินจำนวนไม่น้อย เพื่อรักษาตนเองจากโรคร้ายต่าง ๆ อันเกิดจากการใช้หรือเสพยาเสพติดจนกลายเป็นภาระของครอบครัว ในที่สุด นอกจากนี้ยังทำให้ครอบครัวแตกแยก

โทษต่อสังคมและเศรษฐกิจ ผู้ที่เสพยาเสพติดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกลดลง ค่อยโอกาสทางสังคมแล้ว ยังมีความคิดหรือพฤติกรรมที่นำไปสู่ปัญหาสังคมส่วนรวมได้ เช่น ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม (ปล้น ใจ ทำร้ายร่างกายผู้อื่นเพื่อชิงทรัพย์) ก่อให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุ

(รถชน พลัดตกจากที่สูง) และปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น อันเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีค่า ตลอดจนทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวม เป็นภาระของสังคมส่วนรวมในการจัดสรรบุคลากร แรงงาน งบประมาณในการปราบปราม และบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

โทษต่อประเทศชาติ ผู้ที่เสพยาเสพติดเป็นผู้บ่อนทำลายเศรษฐกิจความมั่นคง และความสงบสุขของประเทศชาติ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียกำลังคน งบประมาณแผ่นดินจำนวน มหาศาล เพื่อใช้จ่ายในการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาผู้ติดยา ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากร บุคคลอันมีค่า โดยเฉพาะผู้เสพที่เป็นเยาวชน

สรุปได้ว่าโทษของยาเสพติดทำให้ผู้เสพเสื่อมสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ไม่สามารถ ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมของ ประเทศชาติโดยทำให้ครอบครัวแตกแยกขาดความอบอุ่น สังคมเสื่อมโทรม ประเทศชาติต้อง ใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อป้องกัน และปราบปราม

แนวคิด และทฤษฎีในการป้องกันยาเสพติด

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาดังคมส่งผลกระทบต่อ ครอบครัว ชุมชน และประเทศ จากรายงานผลโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย โดย 9 หน่วยงาน ได้ทำการสำรวจใน 40 จังหวัด ระหว่างเดือนมีนาคม - สิงหาคม 2544 พบว่า จำนวนประชากรทั่วประเทศที่เคยใช้สารเสพติด มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,312,200 คน หรือร้อยละ 16.4 ของประชากรที่มีอายุ 12 - 65 ปี และข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด พบว่ามีเยาวชนอายุ 18 - 25 ปี ที่สมัครใจเข้าร่วมการบำบัดรักษาจากการใช้ สารเสพติดในปี 2544 มีจำนวน 17,444 คน ในจำนวนนี้ประเภทของสารที่ใช้ 5 อันดับแรก คือ ยาบ้าสูงสุด 12,269 คน รองลงมาคือเฮโรอีน 3,728 คน สารระเหย 348 คน กัญชา 256 คน และฝิ่น 226 คน

ปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบร้ายแรงต่อสังคมส่วนรวมในทุก ๆ ด้านนับตั้งแต่สุขภาพ ร่างกาย ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนความมั่นคงของประเทศชาติการป้องกันแก้ไข ปัญหายาเสพติดจึงมีหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น หากเป็นปัญหา และหน้าที่ของทุก ๆ คน ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ที่จะต้องร่วมมือกัน ดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง สำหรับในด้านการป้องกันยาเสพติดนั้น จึงควรเริ่มต้นจากเยาวชน เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นรู้จักการป้องกันตนเองจากยาเสพติด เพราะ เยาวชนนับเป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่าที่จะเป็นกำลังสำคัญต่อสังคม และประเทศชาติต่อไป ในอนาคต วิธีการป้องกันยาเสพติดสามารถปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

- หมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัย และอันตรายอันเกิดจากการใช้ยาเสพติด ตลอดจนเรียนรู้ถึงวิธีใช้ยาให้ถูกหลักการแพทย์
- ไม่เชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อ หรือคำชักชวนใด ๆ ว่ายาเสพติดจะสามารถช่วยให้คลายความทุกข์ หรือก่อให้เกิดความสุข ความสนุกต่าง ๆ อย่างเด็ดขาด
- รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมส่วนรวม เช่น การออกกำลังกาย เล่นกีฬา ช่วยหารายได้พิเศษให้กับครอบครัวในช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น
- ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส รู้จักปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อน และรู้จักคบเพื่อนที่ดี
- หลีกเลี่ยงการเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน ไม่มั่วสุมกับเพื่อนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- เมื่อมีปัญหาควรปรึกษาพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือผู้ใหญ่ใกล้ชิดที่เราไว้วางใจ

ไว้วางใจ

- ไม่ควรเก็บปัญหาไว้ และไม่ควรคิดว่าการเสพยาเสพติดจะช่วยให้ลืมปัญหาเหล่านั้นได้
- เมื่อพบผู้ใดที่ติดยาเสพติดหรือสงสัยว่าติดยาเสพติด ให้ช่วยแนะนำให้ไปปรึกษาโดยเร็ว

วีรกรรม สุธีร์ ไกรลาส (2536, หน้า 31-36) กล่าวถึงเหตุผล และพฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด ว่ามาจากพฤติกรรมและเหตุผลหลาย ๆ อย่าง ได้แก่

เหตุผลด้านอารมณ์ เป็นการใช้ยาเสพติด เพราะเกิดความต้องการภายในจิตใจเพื่อเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อหนีความผิดหวังลดความกระวนกระวาย ลดความตึงเครียด หลีกเลี่ยงความกดดัน

เหตุผลด้านร่างกาย เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อให้ร่างกายผ่อนคลาย ระบายความเจ็บปวด เพื่อเพิ่มความรู้สึกที่รุนแรงและอดทน

เหตุผลด้านสภาพแวดล้อม เป็นผลจากสังคมมีความสับสน หรืออยู่ในสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนแอ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

เหตุผลด้านสังคม เมื่อบุคคลมีความต้องการที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม หรือหลีกเลี่ยงความรู้สึกโดดเดี่ยว ดังนั้น เมื่อกลุ่มมีการเสพยาเสพติดจึงเกิดการเรียนรู้ และเรียนแบบกลุ่ม ทำตัวตามแบบกลุ่ม

เหตุผลด้านสติปัญญา เป็นการใช้ยาเสพติดเพื่อบรรเทาความเครียดจากสมอง

ส่วนการป้องกันตนเองจากยาเสพติด สามารถทำได้โดยการไม่ใช้ยาโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากแพทย์ และอย่าทดลองเสพยาทุกชนิดโดยเด็ดขาด การป้องกันครอบครัว ควรสอดส่องดูแลเด็กและบุคคลในครอบครัว อย่าให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดต้องคอยอบรมสั่งสอนให้รู้ถึงโทษและภัยของยาเสพติด ที่สำคัญควรให้ความรักความอบอุ่นกับลูกหลาน เพราะความรักของครอบครัวจะเป็นปราการสำคัญด้านภัยยาเสพติดได้ หากมีผู้เสพยาในครอบครัวควรจัดการให้เข้า

รักษาตัวที่โรงพยาบาลให้หายเด็ดขาด อย่าแสดงความรังเกียจหรือดูหมิ่น ควรให้กำลังใจ ให้ความรักต่อเขา และการรักษาแต่เริ่มแรกที่ติดยามีโอกาสหายได้เร็วกว่าปล่อยไว้นาน ๆ การป้องกันเพื่อนบ้านโดยช่วยชี้แจงให้เข้าใจถึงโทษ และภัยของยาเสพติด หากพบว่าเพื่อนบ้านติดยาเสพติด อย่าแสดงความรังเกียจ ควรช่วยแนะนำให้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล ป้องกันโดยให้ความร่วมมือกับทางราชการ เมื่อทราบว่าสถานที่แห่งใดมียาเสพติดแพร่ระบาด แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกแห่ง ท้องที่ทราบ หรือที่ศูนย์ปราบปรามยาเสพติดให้โทษ

พฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด

นโยบายการป้องกันปัญหาเสพติด รัฐบาลมีแนวทางในการป้องกันปัญหาเสพติด ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2542 ก, หน้า 2) ได้เน้นทิศทางการแก้ไขปัญหาเสพติด โดยดำเนินการในลักษณะการบูรณาการในทุกมิติของปัญหา และระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่าย เข้าร่วมกันแก้ไขปัญหาย่างผสมผสาน ทั้งด้านการป้องกัน การปราบปรามยาเสพติด การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างครบวงจร โดยเน้นบทบาทของชุมชน หรือองค์กร ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ในส่วนยุทธศาสตร์หลัก ที่สำคัญ คือการลดอุปสงค์ยาเสพติดควบคู่ไปกับการลดอุปทานยาเสพติด เพื่อให้การดำเนินการ ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดบรรลุเป้าหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือกำจัดปัญหายาเสพติดให้ หมดสิ้นไปจากสังคมไทย รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ ส่งผลกระทบ ต่อการพัฒนาประเทศโดยได้กำหนดนโยบายความมั่นคงเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างการใช้ มาตรการทางกฎหมาย มาตรการการศึกษา การกีฬาและดนตรี การเสริมสร้างความเข้มแข็งของ สถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา เพื่อให้มีบทบาทในการแก้ปัญหายาเสพติด พร้อมทั้งเร่งรัด ปราบปรามผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดทั้งผู้เสพ ผู้ค้า ผู้ผลิต โดยเน้นการดำเนินการกับนายทุน ผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลัง รวมทั้งการบำบัดรักษาและสมรรถภาพฟื้นฟูผู้ติดยา และเร่งผลักดัน กฎหมายป้องกันการฟอกเงินอันเนื่องมาจากการค้ายาเสพติด

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาตลอดในช่วง พ.ศ. 2541- 2545 ได้ใช้โครงการโรงเรียนสีขาวเป็นโครงการนำร่อง และในปัจจุบันกำลังดำเนินโครงการพลังแผ่นดิน ครอบครัวเข้มแข็ง โรงเรียนอบอุ่นได้กำหนด นโยบาย และยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหายาเสพติด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ข, หน้า 32) สถานศึกษาต้องกำหนดให้ครูอาจารย์รับผิดชอบ และดูแลนักเรียน นักศึกษาอย่างใกล้ชิด โดยกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างครูอาจารย์ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษา และครอบครัว

นักเรียน นักศึกษา สถานศึกษาต้องประสานงานและขอความร่วมมือผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมวิชาชีพ ดำรง ทหารให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในรูปแบบคณะกรรมการประจำสถานศึกษา หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาต้องถือว่างานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความสำคัญยิ่ง ต้องกำหนดไว้ในแผนงาน กิจกรรมตลอดทั้งปี รวมทั้งต้องให้ความรู้ความเข้าใจถึงโทษ และพิษภัย ของยาเสพติดกับนักเรียน นักศึกษา อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ให้สถานศึกษาถือว่านักเรียน นักศึกษา ที่ติดยาเสพติดเป็นเสมือนผู้ป่วยจะต้องดูแลรักษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์และบุคลากร ในสถานศึกษา ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานป้องกัน แก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายให้ลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ และบุคลากรในสถานศึกษา หากพบข้อมูล หรือเบาะแสที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในสถานศึกษา ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบทันที เพื่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานแก้ไขให้หน่วยงานทางการศึกษาดำเนินการลงโทษตามขั้นตอนของวินัยรวมถึง กฎหมายอย่างเด็ดขาดทันทีที่พบว่า ครู อาจารย์ และบุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษามีพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กรณีที่กระทำความผิดอย่างชัดแจ้ง หรือถูกจับกุมดำเนินคดี ให้ดำเนินการ ตั้งให้ออกจากราชการไว้ก่อน หากผู้บริหารขาดความเอาใจใส่ ผู้บริหารจะต้องได้รับการลงโทษ ครูอาจารย์ บุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานทางการศึกษาที่มีผลงานดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดสำเร็จตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตามโครงการโรงเรียน สีขาวจะได้รับการพิจารณาความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ หน่วยงานในระดับกรมต้องให้ ความสำคัญควบคุม กำกับดูแล ส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างใกล้ชิดจริงจัง ให้หน่วยงานทางการศึกษาดำเนินการ ตรวจสอบติดตามประเมินผลการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง พร้อมรายงานผลให้คณะกรรมการ ป.ป.ส.ศธ. ทราบ

พฤติกรรมของวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาการ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา มีปัญหาด้านจิตใจ อยู่ในสภาพแวดล้อม สังคมที่ขึ้นนำผลักดัน ให้มีการใช้ยาเสพติด เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นเสพยาเสพติด จอห์นสัน และคณะ (Johnson et al., n.d. อ้างใน วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ, 2536, หน้า 18) ได้อธิบายว่าการที่วัยรุ่นเป็นวัยที่เสี่ยงต่อการติด ยาเสพติดสูง จะสามารถต้านทานการติดยาเสพติดได้นั้น ต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการเสพยาเสพติด โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมจากเพื่อน ครอบครัว ชุมชน มีการรับรู้บรรทัดฐานทางสังคม มีกลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี ดังนั้นวัยรุ่นที่มีสภาพจิตใจ สภาพแวดล้อม และสังคมที่ดี จะสามารถป้องกันตนเองจากการติดยาเสพติดได้ การป้องกันยาเสพติดนั้นจุดเริ่มต้น

คงจะต้องมองการป้องกัน และแก้ไขปัญหาคู่ตัวของตัวเองก่อนแล้วจึงขยายการป้องกันไปยังคนในครอบครัว และเพื่อนรอบข้าง ท้ายที่สุดจะต้องมองการป้องกัน และแก้ไขปัญหาลงไปสู่ชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่

พฤติกรรมในการป้องกันยาเสพติด เยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นทาสของยาเสพติด อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ความอยากรู้อยากลอง ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นต้น ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขตนเองของเยาวชนให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติดสามารถทำได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2545) ดังนี้

เยาวชนควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติดปัจจุบันการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ขยายวงกว้างไปสู่ประชาชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน คนขับรถบรรทุก ผู้ให้บริการในสถานเริงรมย์ หรือแม้แต่ดาราศิลปิน จนทำให้ดูเหมือนว่าปัญหายาเสพติดก็บดกลืนเข้ามาใกล้ตัวทุกที ยาเสพติดที่แพร่ระบาดมีหลายชนิด และได้พัฒนารูปแบบการค้ำ การเสพที่แบบลึกลับขึ้น นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกเฉพาะในกลุ่มผู้เสพยาบ้า ยาขยัน เป็นต้น หากเยาวชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดประกอบกับความอยากรู้อยากลอง หรือสาเหตุอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจทำให้เยาวชนหันไปลองใช้หรือถูกหลอกให้ใช้ยาเสพติดด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งเป็นก้าวแรกของการนำไปสู่การติดยาเสพติด การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็น โทษพิษภัย สถานการณ์การแพร่ระบาด สาเหตุที่ชักนำไปสู่การเสพยาเสพติดจะช่วยให้เยาวชนรู้เท่าทัน และปลอดภัยจากยาเสพติด รวมทั้งการถูกหลอกให้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย ในยุคของข้อมูลข่าวสาร และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้มีประสิทธิภาพสูงในการส่งข้อมูลข่าวสาร ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีหลายรูปแบบและรวดเร็ว การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดจึงทำได้หลายวิธี นอกเหนือจากการศึกษาในสถาบันการศึกษา เช่น การรับความรู้และข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ แล้วนำมาพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลจะทำให้เยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจในโทษภัยและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างทันยุคทันเหตุการณ์

มีความภูมิใจนับถือตนเองใช้ชีวิตอย่างมีความสุขโดยการทำงาน หรือการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างตามความรู้ความสามารถที่มีอยู่ รู้คุณค่าของตัวเองและคุณค่าที่มีต่อคนอื่น ต่อครอบครัว ต่อชุมชนและต่อสังคม

สำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนย่อมมีบทบาทหน้าที่มากกว่าหนึ่งบทบาท และแตกต่างกันไปตามสถานภาพที่ได้รับ เช่นบทบาทลูก พี่น้อง นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น เยาวชนควรมีความสำนึกในคุณค่าในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม เช่น เยาวชนในบทบาทลูก และนักเรียน ควรเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม เยาวชนในบทบาทสมาชิกในสังคมควรประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เป็นต้น การสำนึกในบทบาทหน้าที่ จะช่วยให้เยาวชนประสบความสำเร็จในชีวิต

การเข้าใจในการดำเนินชีวิต ยอมรับความเป็นจริง พอใจในสิ่งที่ตนมี และใช้ในสิ่งที่มี อยู่ให้เกิดประโยชน์ ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดีจะทำให้เยาวชนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิต เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จ

เลือกคบเพื่อนที่ดีใน โลกแห่งความเป็นจริง เยาวชนต้องพบปะบุคคลมากมายมีทั้งดี และไม่ดี การคบเพื่อน และบุคคลต่าง ๆ เยาวชนควรรู้จักเลือกคบเพื่อน และนำแต่สิ่งที่ดีของเพื่อน เหล่านั้นมาปรับใช้กับชีวิตของตนเอง ต้องรู้จักปฏิเสธ เช่น การพูดปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้ลอง ยาเสพติด เป็นต้น

การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เวลาเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างหนึ่งของมนุษย์นอกจาก เวลาที่ใช้ไปในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ทุกคนย่อมมีเวลาว่างเพื่อการพักผ่อน การพักผ่อนเป็นสิ่งจำเป็นต่อร่างกาย แต่ถ้าปล่อยให้เวลาล่วงเลยไปโดยไม่ทำอะไรเลยเท่ากับ ใช้เวลาไปอย่างไม่คุ้มค่า ยิ่งกว่านั้นหากใช้เวลาว่างในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์จะก่อให้เกิดโทษทั้งต่อ ตนเองและสังคม เช่น การเล่นอบายมุข การมั่วสุมเสพยาเสพติด เป็นต้น เยาวชนจึงควรใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง อาจทำได้โดยการออกกำลังกาย การอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ การทำงานพิเศษ ทำงานอดิเรก เช่น วาดภาพ เล่นดนตรี สะสมแสตมป์ เป็นต้น การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ครอบครัว อาจทำได้โดยการทำงานบ้าน การทำสวนครัว การปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือน และเครื่องใช้ ในบ้าน การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่สังคม อาจทำได้โดยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา ท้องถิ่น โรงเรียน วัดหรือสถานที่สาธารณะ หรืออาสาเป็นผู้นำเยาวชน

การรู้จักแก้ไขปัญหาวีชีวิตไปในทางที่ถูกในการดำเนินชีวิตไม่มีใครที่จะไม่มีปัญหา อาจมีมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปเท่านั้นเอง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้หาก เยาวชนกล้าเผชิญปัญหา และรู้จักแก้ไขปัญหาคับความคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แต่ถ้าเยาวชนหลีกเลี่ยงปัญหาด้วยการหันไปพึ่งยาเสพติด หรือทางลัดอื่น ๆ นั้นไม่ใช่ทางออกของการแก้ไขปัญหากล้นจะเป็นการสร้างปัญหาให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม

ปรึกษาผู้ใหญ่เมื่อมีปัญหา ปัญหาชีวิตต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการดำเนินชีวิต เช่น ปัญหาการศึกษาเล่าเรียน ปัญหาครอบครัว ปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น หากไม่สามารถตัดสินใจแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง เขาวงสามารถขอคำปรึกษา และความช่วยเหลือได้จากบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว ครูอาจารย์ หรือแม้แต่แพทย์ ผู้นำในชุมชน พระ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ได้อีกด้วย บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ มีความยินดีที่จะให้คำแนะนำในการแก้ไข ปัญหาของเขาวง ดังนั้นหากเขาวงมีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง จึงควรปรึกษา ผู้ใหญ่ทันทีแทนที่จะหลีกเลี่ยงปัญหา หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง

ประภาพร บัวพรวน (2540, หน้า 35) กล่าวว่า ยาเสพติดให้โทษมีแนวโน้มการแพร่ ระบาดสูงขึ้น และมีการแพร่หลายไปยังหมู่เขาวงในสถานศึกษา ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุทางจิตวิทยา ของวัยรุ่นหลาย ๆ อย่าง ได้แก่ ความอยากรู้อยากทดลอง อยากเด่น ความรู้สึกผิดหวัง นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุจากครอบครัวแตกแยก ความยากจน อดอยาก ความต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน ความหลงผิดถูกเพื่อนชักจูง เป็นต้น

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นช่วงวัยรุ่นตอนต้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย และจิตใจ โดยเฉพาะภาวะทางร่างกายที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะส่งผลต่อ ภาวะทางจิตใจของเด็กไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม เจตคติ ตามทฤษฎีบุคลิกภาพของ อีริคสัน กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุ 12-19 ปี เป็นช่วงที่เด็กมีบทบาทต่าง ๆ กับเพื่อนกับครูกับ ผู้ที่ตนเองชื่นชม เช่น คาราวาพยนตร์ นักกีฬา นักร้อง เป็นต้น เด็กจะเรียนรู้ที่จะมีแบบอย่าง เหนือเอกลักษณ์ของตนเองไม่ว่าจะเป็นเป็นการแต่งกาย กิริยาท่าทาง การพูดจา หากเด็กไม่สามารถ สร้างเอกลักษณ์ให้ตนเองได้ จะทำให้เกิดความสับสนในตนเองทำให้เกิดการเลียนแบบผู้อื่น เกิดไม่เข้าใจในตนเอง (วีระ ไชยศรีสุข, 2533, หน้า 36-37) ดังนั้นหากเด็กในช่วงวัยรุ่นตอนต้น ได้รับการปลูกฝังเจตคติที่พึงประสงค์เพื่อให้หลีกเลี่ยงยาเสพติดโดยให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ยาเสพติดให้โทษ ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกวิธีคิดที่เป็นระบบ รู้จักปฏิเสธเมื่อได้รับการข่มขู่ให้นำตน ไปสู่ยาเสพติดให้โทษ ให้รู้จักตัวของตัวเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะทางด้านสังคม โดยผ่าน การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาเจตคติไปในทางที่สร้างสรรค์ขึ้น ดังที่ บัญชา หับทองหลาง (2538, หน้า 63) ได้ให้ข้อสรุปการใช้กิจกรรมกลุ่มว่าเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนา ตนเองให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้นการป้องกันยาเสพติด หมายถึงการปฏิบัติตัวของนักเรียนในการป้องกันยาเสพติด ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเลือกคบเพื่อน การรู้จักปฏิเสธ และการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การป้องกันยาเสพติด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

สุชา จันทรเฒ (2522, หน้า 14-27) ได้ศึกษาเรื่องจิตวิทยาเด็กเกร พบว่าสาเหตุของเด็กจะกระทำความผิดมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านครอบครัว สภาพถิ่นที่อยู่ การได้รับการศึกษาอบรม การคบเพื่อน การรับข่าวสาร ถ้าปัจจัยต่าง ๆ นี้ เด็กจะมีโอกาสในการกระทำผิดต่ำ

ประนอม รอดคำดี (2531) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น พบว่า ผลการเรียนรู้จะแสดงถึงระดับสติปัญญาของวัยรุ่น วัยรุ่นที่มีผลการเรียนดีนับเป็นการประสบผลสำเร็จของการเรียนอย่างหนึ่ง สามารถนำความรู้ต่าง ๆ จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ส่วนวัยรุ่นที่มีผลการเรียนไม่ดีอาจจะขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง จึงอาจถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย

วราณี ภูริสินสิทธิ์ (2531) ศึกษาสาเหตุการติดยาเสพติดในวัยรุ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากวัยรุ่นที่ติดยาจำนวน 76 คน และวัยรุ่นซึ่งไม่ติดยาเสพติดจำนวน 76 คน พบว่า มีสภาพครอบครัวแตกแยกร้อยละ 35.5 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการติดยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มผู้ติดยาเสพติดมีผู้ปกครองที่ใช้การลงโทษด้วยการดุด่าจนกลัวมากคิดเป็นร้อยละ 27.60 บิดามารดาทะเลาะกันบ้างเป็นบางครั้งร้อยละ 47.60 ทะเลาะและด่ากันทุกวัน หรือบ่อย ๆ คิดเป็นร้อยละ 23.80 และพบว่ามีเพื่อนใช้สารเสพติด คิดเป็นร้อยละ 89.50 และสาเหตุของการใช้สารเสพติดจากเพื่อนชวน คิดเป็นร้อยละ 30.30

ศุภรี วชิวิวัฒน์ (2533) พบว่านักเรียนชายที่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา มีประสบการณ์ทางการดื่มสุราน้อยกว่านักเรียนชายที่ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา รายได้ของครอบครัวเป็นแหล่งประโยชน์หนึ่งของบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ

วันเพ็ญ บุญประกอบ (2534) พบว่าวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดมีความเกี่ยวพันอย่างสูงกับการเรียนหนังสือไม่ดี หรืออาจมีความประพฤติดเลวใหลมาก่อน ในกลุ่มเด็ก และวัยรุ่นที่สูดดมสารระเหยมักจะมีปัญหาทางการเรียน มีผลการเรียนต่ำ มีความเฉื่อยชา เบื่อหน่ายการเรียน และหนีเรียน

ศรีสมบัติ บุญเมือง (2527, หน้า 250) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับยาเสพติดที่มีผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่น พบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ติดยาอื่นส่วนใหญ่มักเริ่มเสพยาระหว่าง 12 - 19 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้าง รายได้ต่ำ เป็นโสด บิดามารดามีอาชีพรับจ้าง

หรือไม่ได้ประกอบอาชีพ ไม่ได้รับการอบรมที่ดีพอ มีภูมิปัญญาภาคกลาง กลุ่มวัยรุ่นที่ติดเฮโรอีน ส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเฮโรอีนจากครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน โรงเรียน สื่อมวลชน นิทรรศการยาเสพติด และทราบว่ายาเสพติดมีโทษมากที่สุดจากเพื่อน

อารีรัตน์ พันธุ์ทอง (2535) พบว่าวัยรุ่นที่ติดสารระเหยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจ และสังคมต่ำ หรือมีรายได้น้อย ลักษณะของครอบครัว ครอบครัวในปัจจุบันเป็นครอบครัวสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นครอบครัวสมัยใหม่ที่แยกจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวอาจมีความห่างเหินกัน เพราะต้องออกไปประกอบอาชีพ เด็ก ๆ มักจะอยู่ในความดูแลของพี่เลี้ยงซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาของเด็ก ครอบครัวที่ยากจนอาจต้องฝากเพื่อนบ้าน หรือญาติให้ช่วยดูแล ทำให้เด็กขาดความรักความเอาใจใส่ เด็กและวัยรุ่นจึงขาดรูปแบบในการเลียนแบบพฤติกรรมที่ถูกต้อง แต่ถ้าครอบครัวที่บิดามารดามีแบบแผนการดำเนินชีวิตในทางเดียวกัน ช่วยกันดูแลเอาใจใส่อบรมเลี้ยงดูบุตร แม้จะมีเวลาอยู่กับบุตรไม่มากนัก แต่ใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ บุตรก็จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ ส่วนครอบครัวขยายเป็นครอบครัวใหญ่ประกอบด้วย บิดา มารดา และญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น วิธีการอบรมบุตรหลาน มักจะเปลี่ยนไปตามผู้อาวุโสที่ช่วยกันดูแล ซึ่งอาจมีความคิดแตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง เด็กอาจเกิดความสับสน นอกจากนี้เด็กมักได้รับการตามใจมากเกินไป หรือขาดความเอาใจใส่อย่างแท้จริง อาจเกิดปัญหาด้านพฤติกรรม เช่น เอาแต่ใจตนเอง เป็นต้น

ประภาส สุขทรสนีย์ (2536) ศึกษาลักษณะการใช้ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น ศึกษาเฉพาะเขตชุมชนคลองเตย โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 196 คน โดยใช้ปัจจัยการคบหาสมาคมกับเพื่อนที่ใช้สารเสพติด ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ทักษะชีวิตที่มีต่อตนเอง ความเชื่อในบรรทัดฐานและค่านิยม ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ พบว่าปัจจัยทุกตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์มีความสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติดมีความสัมพันธ์เชิงปฏิบัตินกับการใช้สารเสพติด ในขณะที่ปัจจัยด้านอื่น ๆ มีความสัมพันธ์เชิงลบ และเมื่อทำการวิเคราะห์พหุเชิงส่วนพบว่ามีเพียง 3 ปัจจัยเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือความยึดมั่นต่อการกระทำที่สังคมยอมรับ การคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด และความผูกพันกับโรงเรียน โดยปัจจัยทั้ง 3 ตัวนี้ สามารถช่วยกันอธิบายค่าความแปรปรวนของการใช้สารเสพติดได้ร้อยละ 44.99 และพบว่าในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด ร้อยละ 58.2 มีเพื่อนใช้สารเสพติด และร้อยละ 3.1 มีเพื่อนไม่ใช้สารเสพติด

ธนวรรณ อาษารัฐ (2538) ได้ศึกษาภูมิหลัง ความรู้ ทักษะชีวิต และการใช้สารเสพติดของผู้ติดยาเสพติดที่มารับการรักษา ณ โรงพยาบาลชลบุรี พบว่ามีการรับรู้สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดา

มารดา และระหว่างสมาชิกในครอบครัววารี รักใคร่ ช่วยเหลือกันดี ผู้ศึกษาเสียดใจให้โทษ
มีความรู้อยู่ในระดับดี มีทัศนคติด้านลบเกี่ยวกับสารเสพติด

สายพิน คงมาลัย และกำธร ไพจิตต์ (2539) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ เจตคติ
และการปฏิบัติต่อการเสพยาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี
ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ เป็นความรู้ระดับปานกลาง ทัศนคติของนักเรียนต่อยาบ้า
อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับนักเรียนที่เคยเสพยาบ้า แต่ในปัจจุบันมีการปฏิบัติตัวโดยตอบว่า
เลิกโดยเด็ดขาดร้อยละ 5.10 ยังเสพยาอยู่แต่บางครั้งร้อยละ 1.20 และยังเสพยาอยู่ประจำร้อยละ 1.20

สมชอบ ภูอินนา (2539) ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติต่อยาเสพติดของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองกาฬสินธุ์
พบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เจตคติต่อยาเสพติดในระดับมาก บุคคลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ
ยาเสพติดมากที่สุดคือครู รองลงมาคือบิดามารดา

ธนพัฒน์ หาพิพัฒน์ (2539) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษา วิทยาลัย
วิทยาลัยเกษตรกรรม และวิทยาลัยเทคนิคในภาคกลาง สังกัดกรมอาชีวศึกษาซึ่งผลการศึกษา
ปรากฏว่า ปัจจัยภูมิหลังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักศึกษา ได้แก่ เพศ
โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาเพศชาย มีแนวโน้มที่จะใช้ยาบ้าสูงกว่าเพศหญิง ปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับการใช้ยาบ้าของนักศึกษา ประกอบด้วยผลการเรียน (นักศึกษาที่มีผลการเรียน
ในระดับไม่ดีใช้ยาบ้าประมาณร้อยละ 20 ส่วนนักศึกษาที่มีผลการเรียนดีใช้ยาบ้าประมาณร้อยละ 5)
ความรู้ความเข้าใจ ที่มีต่อยาบ้าพบว่ากลุ่มที่ไม่เคยใช้ยาบ้า ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในโทษ
และอันตรายของยาบ้าสูงกว่ากลุ่มที่เคยใช้ยาบ้า

อารี เงินเข้ม (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันการสุดคมสารระเหยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษพบว่านักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้และเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันการสุดคมสารระเหยอยู่ในระดับปานกลาง
และมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการสุดคมสารระเหยอยู่ในระดับพอใช้ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน ผู้ปกครองมีระดับทางเศรษฐกิจ
ต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการสุดคมสารระเหยแตกต่างกัน ส่วนเจตคติและการปฏิบัติ
เกี่ยวกับการป้องกันการสุดคมสารระเหยไม่แตกต่างกัน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีสภาพ
ครอบครัว และแหล่งข้อมูลข่าวสารแตกต่างกัน มีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน
การสุดคมสารระเหยไม่แตกต่างกัน

ภาวิณี อยู่ประเสริฐ (2540) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียน
วัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ของโรงเรียนสังกัด

กรมสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,050 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสำรวจพฤติกรรมนักเรียนที่โรงเรียน พบว่าการใช้สารเสพติดของบุคคลในครอบครัวภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับความเชื่อเรื่องการใช้ยาเสพติดความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการใช้ยาเสพติดของนักเรียนมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อหาความสัมพันธ์โดยการทดสอบค่าไค - สแควร์ พบว่าการใช้เวลาว่างที่มีประโยชน์ของนักเรียน มีความสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดของนักเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง ภูมิทัศน์ทางยาเสพติดจากโครงการอุ่นไอรัก ในครอบครัวพบว่าเหตุการณ์ใช้สารเสพติด คือมีความทุกข์หรืออยากประชดครอบครัวร้อยละ 20

อารียา สีโรดม (2540) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแออัดกับยาเสพติดพบว่า กลุ่มผู้ติดยาเสพติดร้อยละ 94.20 เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 26-35 ปี ร้อยละ 93 นับถือศาสนาพุทธ มีพี่น้อง 3-5 คน ส่วนใหญ่เป็นบุตรคนกลางสถานภาพสมรสโสด ระดับการศึกษาของผู้ติดยาเสพติดในชุมชนแออัดผู้ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวนใกล้เคียงกัน ส่วนผู้ติดยาเสพติดที่อยู่นอกชุมชนแออัดจะมีการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพ ที่ประกอบส่วนใหญ่ได้แก่อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 54.20 รองลงมาคือว่างงานและค้าขายร้อยละ 14.90 และ 4.30 รายได้เฉลี่ยของผู้ติดยาเสพติดในชุมชนแออัด ประมาณเดือนละ 3,900 บาท ขณะที่รายได้เฉลี่ยของผู้ติดยาเสพติดที่อยู่นอกชุมชนแออัด มีค่าสูงกว่าคือประมาณเดือนละ 4,300 บาท สภาพการศึกษาและการประกอบอาชีพของบิดามารดาผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่แล้วการศึกษาของบิดามารดา จะมีการศึกษาก่อนข้างต่ำคือจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ปัจจุบันบิดาจะเสียชีวิต ส่วนมารดาจะอยู่บ้านเฉย ๆ หรือค้าขาย สำหรับบุคคลที่ผู้ติดยาเสพติดอาศัยอยู่ด้วยได้แก่ มารดา พี่น้อง บิดา และคู่สมรส

ขวัญเมือง แก้วคำเกิง (2541) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดอ่างทองพบว่า ปัจจัยทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถทำนายพฤติกรรมการเสพยาบ้าได้ร้อยละ 44.17 การรณรงค์ทางสื่อมวลชนเป็นตัวทำนายพฤติกรรมการเสพยาบ้าได้มากที่สุด

สุพจน์ ชูยิ่งสกุลทิพย์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการเสพยาบ้าของนักเรียนในโรงเรียน ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าเศรษฐกิจของผู้ปกครองที่มีรายได้น้อย การขาดสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดา บุตร และสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการติดยาบ้าของนักเรียน

ชูเกียรติ โรจนานันท์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องปัญหา และทางออกในการแก้ไข การแพร่ระบาดของยาบ้า ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลงน้อย จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า สาเหตุของการแพร่ระบาดของยาเสพติดมี 5 สาเหตุหลัก คือ สภาพพื้นที่ สภาพครอบครัว ที่หย่าร้าง สภาพในการซื้อขายยาบ้า สภาพความหย่อนหยานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และ สภาพสังคมแวดล้อม

บุปผา ม้วยแก้ว (2542, หน้า 89) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษามีความรู้เรื่องบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง เจตคติต่อการสูบบุหรี่ อยู่ในระดับปานกลาง และการปฏิบัติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับต้องปรับปรุง

อภิรัฐ ถนอมสิงห์ (2542) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลกระทบของเด็ก และเยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้า ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดประเภทยาบ้า นั้นมาจากครอบครัวที่มีความยาก ย่ำแย่ ครอบครัว และเครือข่ายส่วนใหญ่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ คบหาสมาคมกับเพื่อนไม่ดี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ ที่พักอาศัยมีลักษณะ เป็นชุมชนแออัด

นิรนาท แสนสา (2543, หน้า 194) ได้ศึกษาวิจัยถึงกระบวนการเข้าสู่การใช้ยาบ้าของ นักเรียนวัยรุ่นจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขต ภาคกลางพบว่าในช่วงแห่งการเป็นนักเรียนวัยรุ่นนั้น การปฏิสังสรรค์กับตนเอง เป็นการสร้าง โลกทัศน์เฉพาะตัวตามกรอบการตีความ ให้ความหมายต่อบริบทเงื่อนไขรอบ ๆ ตัว ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน ชุมชนแวดล้อม ตลอดจนยาบ้าที่แพร่ระบาดไปทั่วในชุมชน การปฏิสังสรรค์กับตนเองดังกล่าวก่อให้เกิดความคิด ความรู้สึก การให้คุณค่าความหมาย และสามารถนำไปสู่การตัดสินใจใช้ยาบ้าครั้งแรก

แน่นน้อย ฤทธิภักดี (2544, หน้า 463 - 464) การดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาบ้าในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่าด้านการณรงค์ป้องกันสารเสพติด ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูแนะแนว มีความเห็นสอดคล้องกันว่าโรงเรียนดำเนินการในระดับน้อย ในเรื่อง การจัดนักเรียนเข้าร่วมกับชุมชนในกิจกรรมรณรงค์เกี่ยวกับยาบ้า

จักรกริช บุญนำ (2546) ได้ศึกษาปัจจัยในการป้องกันยาเสพติด กรณีศึกษาในชุมชน แออัดคลองเตย มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังของครอบครัวที่มีความรักและความเข้าใจ ภูมิหลัง การเลี้ยงดูที่ให้อิสระการรื้อรอย การรู้จักช่วยเหลือตนเอง ให้มีโอกาสดูแลเล่น ภูมิหลังจิตลักษณะที่รู้จัก แยกแยะสิ่งดีชั่ว มีความอดทนอดกลั้น และควบคุมตนเองได้ ภูมิคุ้มกันตนเองจากยาเสพติดที่รู้ดีกว่า

ตัวเองมีคุณค่า มีความรักตัวเอง มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ครู ชุมชน นอกจากนี้ต้องมีการปรับตัวอย่างมีเหตุผลและครองตน โดยการเป็นลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี การให้ความหมายยาเสพติดเป็นเชิงลบ สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้เยาวชนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จุฬาลักษณ์ ศรีคงอยู่ (2546) ได้ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของเยาวชน ในศูนย์เยาวชนตำบล ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วม กิจกรรมการป้องกันยาเสพติดที่ต่างกัน จะมีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดแตกต่างกัน ความเข้มแข็ง ของสถาบันครอบครัว การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และการรับรู้ความสามารถของตนเอง สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดของเยาวชนได้ร้อยละ 52.50 ($p < .001$)

นิรุจน์ อุทธา (2542) ได้ศึกษาเรื่องอุบัติการณ์ และแบบแผนการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของเยาวชนในสถานศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังนโยบายคุ้มครองเด็กศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดขอนแก่น สถาบันธัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่า อุบัติการณ์การ ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ ร้อยละ 24.50 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น (สายสามัญ) ประเภท สถานศึกษา ที่พักอาศัย สถานภาพครอบครัว รายได้เฉลี่ยของครอบครัว การสูบบุหรี่ และดื่มสุรา ของบุคคลใกล้ชิด การสูบบุหรี่ และการใช้ยาเสพติด ลักษณะส่วนบุคคล ประวัติการซื้อเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ขณะอายุต่ำกว่า 18 ปี ความรู้ ความเชื่อ การรับรู้เกี่ยวกับแอลกอฮอล์ มาตรการป้องกัน ในชุมชน และการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครูอาจารย์

กณิษฐ์ วงษา (2537) ได้ศึกษาการหลีกเลี่ยงตัวเองจากปัจจัยเสี่ยงให้สูบบุหรี่ของ นักเรียนชายที่ไม่สูบบุหรี่ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอปากชม จังหวัดเลย พบว่า นักเรียนชายที่ไม่สูบบุหรี่ มีวิธีการหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ทำให้สูบบุหรี่ ดังนี้

ปัจจัยด้านนโยบายรัฐ ซึ่งพบว่าในสังคมปัจจุบันบุหรี่ถือว่าเป็นยาเสพติดที่ต้อง ตามกฎหมาย วิธีการที่นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงจากปัจจัยนี้ โดยการจัดการกับความคิดของ ตนเองไม่ยอมทดลองสูบบุหรี่ ร้อยละ 39.40

ปัจจัยภายในเชิงคุณภาพ พบว่ามีส่วนในการกระตุ้นความอยากให้วัยรุ่นเริ่มสูบบุหรี่ ส่วนการที่นักเรียนไม่ทราบว่าบุหรี่ทำให้เกิดโรคมะเร็งปอดและมะเร็งปอดนั้นมีส่วนทำให้นักเรียนตัดสินใจทดลองบุหรี่ได้ นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงปัจจัยนี้โดยการศึกษาเรื่องโทษ ของบุหรี่ให้มากขึ้นร้อยละ 28.70 และการที่นักเรียนไม่เคยเห็นการเจ็บป่วยโดยโรคมะเร็งปอดมาก่อน นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงปัจจัยนี้โดยจัดการกับความคิดของตนเองให้ไม่สูบบุหรี่ และทดลอง ร้อยละ 30.90

ปัจจัยเชิงสังคมและสภาพแวดล้อม พบว่ากลุ่มเพื่อนสนิทมีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนมากที่สุด ซึ่งหากมีเพื่อนสนิทชักชวนสูบบุหรือนักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงปัจจัยนี้ โดยใช้ทักษะการปฏิเสธพร้อมทั้งอธิบายเหตุผลที่ไม่สูบบุหรี่ละ 76.50 หรือเมื่อกลุ่มเพื่อนของตนเองสูบบุหรี่ทุกคน นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงปัจจัยนี้ โดยเลิกคบกลุ่มเพื่อนดังกล่าว หรือยุ่งเกี่ยวให้น้อยที่สุดร้อยละ 29.40 ส่วนการอยากเลียนแบบเพื่อนเป็นปัจจัยที่ทำให้นักเรียนสูบบุหรือนักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงปัจจัยนี้โดยจัดการกับความคิดอารมณ์ของตนเองร้อยละ 50.70 ส่วนการที่คนในครอบครัวมีคนสูบบุหรี่ ทำให้นักเรียนริเริ่มการสูบบุหรือนั้น นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงโดยหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์นั้นร้อยละ 36.20 และปัจจัยเกี่ยวข้องกับครูอาจารย์ ในสถานศึกษาสูบบุหรี่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีกับนักเรียน นักเรียนหลีกเลี่ยงโดยการที่จะไม่สนใจพฤติกรรมของครูอาจารย์ร้อยละ 49.30

ปัจจัยเชิงธุรกิจการค้า ส่วนนี้พบว่าปัจจัยที่มีส่วนทำให้นักเรียนสูบบุหรี่ คือนูหรีเป็นสินค้าที่หาได้ง่าย วิธีการที่นักเรียนหลีกเลี่ยง คือ ไม่ซื้อนูหรี หรือเข้าไปใกล้ร้านค้าไม่ว่าจะอย่างไร ร้อยละ 49.20 และในส่วนโฆษณาแฝงเป็นปัจจัยให้นักเรียนอยากทดลองสูบบุหรี่ นักเรียนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงโดยการจัดการกับความคิดตนเองมากกว่าโทษว่าเป็นความผิดของโฆษณา ร้อยละ 41.20

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเอง พบว่าเหตุผลเกี่ยวข้องกับเพศตรงข้ามเป็นปัจจัยทำให้นักเรียนทดลองสูบบุหรี่ นักเรียนส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงปัจจัยนี้โดยหากิจกรรมอื่น ๆ ทำแทน เพื่อไม่ให้มีเวลาว่างร้อยละ 45.60 ส่วนในช่วงชีวิตวัยรุ่นเป็นปัจจัยทำให้ทดลองสูบบุหรี่ นักเรียนหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่โดยทำตามสบาย และจัดการความคิดในเรื่องการสูบบุหรี่ร้อยละ 34.60 และอารมณ์โกรธของนักเรียนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าหานูหรีได้ นักเรียนหลีกเลี่ยงปัจจัยนี้โดยการจัดการกับอารมณ์ตนเองร้อยละ 40.40

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เฮกเกอร์ (Hager, 1971) พบว่าเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวมีโอกาสที่จะใช้ยาเสพติดมากกว่าเด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว และยังพบว่าการติดยาเสพติดทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวลดลง

บรีสโคว์ (Briscoe, 1971) ศึกษาความแตกต่างในการเรียนรู้ของนักเรียนที่ติดยาเสพติดกับนักเรียนที่ไม่ติดยาเสพติด พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องของการเรียนรู้ กล่าวคือนักเรียนที่ติดยาเสพติดจะมีความสามารถในการรับรู้ความจำน้อยกว่านักเรียนที่ไม่ติดยาเสพติด

โจนส์ (Jones, 1979, p. 2583) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเจตคติและความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2 กลุ่ม กลุ่มละ 60 คน กลุ่มหนึ่งได้เรียนโปรแกรมยาเสพติดมาแล้ว ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งยังไม่เคยเรียนผลจากการศึกษาพบว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันในด้านเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดแต่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ นักเรียนหญิงมีเจตคติต่อยาเสพติดมากกว่านักเรียนชาย และยังพบว่านักเรียนที่มีบิดามารดาอยู่ด้วยกัน มีเจตคติต่อต้านยาเสพติดมากกว่านักเรียนที่บิดามารดาแยกกันอยู่

แลงลี (Langlie, 1977) กล่าวว่าพฤติกรรมการป้องกันโรคจะมีมากขึ้นในผู้ที่อายุมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของศูนย์ควบคุมโรคสหรัฐอเมริกา (CDC, 1990) พบว่า นักเรียนระดับ 12 มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากกว่านักเรียนระดับ 9

ฟิชเบิร์น และคณะ (Fishburne et al., 1980, pp. 41 – 43 อ้างถึงใน มาริสา หะสาเมะ, 2540) ได้ศึกษาการใช้ยาในทางที่ผิดของประชาชนในสหรัฐอเมริกาผลการศึกษาพบว่าสภาพการใช้ยาเสพติดจำแนกตามตัวแปร พบว่า เพศชายมีการใช้ยาเสพติดมากกว่าเพศหญิง ผู้ใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา ในระดับอุดมศึกษามีผู้ใช้ยาเสพติดน้อย บิดามารดาที่การศึกษาต่ำ มีแนวโน้มที่จะใช้ยาเสพติดสูง ผู้ใช้ยาเสพติดบ่อยๆ ส่วนใหญ่เป็นโสด หรือถ้ามีครอบครัวก็มักจะหย่าร้าง และแยกกันอยู่ การติดยาเสพติดมักเกิดขึ้นกับครอบครัวที่มีขนาด 4 – 6 คน แต่เมื่อขนาดของครอบครัวใหญ่ขึ้นเป็นขนาด 7 – 9 คนขึ้นไป อัตราการติดยาเสพติดน้อยลง

ริชาร์ด และแวนเดอร์ (Richard & Vander, 1984, p. 358) ได้ศึกษาเจตคติและองค์ประกอบทางสังคมในเด็กวัยรุ่นที่สูบบุหรี่ ผลการศึกษาพบว่าอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีแรงผลักดันให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสูบบุหรี่

วิลเลียม (William, 1975, p. 99) ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านครอบครัว และพ่อแม่ที่มีผลต่อการเสพติดของเยาวชน โดยศึกษาภูมิหลังของครอบครัวของผู้ติดเฮโรอีน ชาย จำนวน 756 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ ขนาดของครอบครัว ลำดับที่เกิด สภาพเศรษฐกิจและสังคม การใช้ยาเสพติดของครอบครัว มีความรู้และเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดแตกต่างกัน รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับอายุของเยาวชนที่หนีออกจากบ้าน และอายุที่เริ่มใช้ยาเสพติดแตกต่างกัน

เทนเนอร์ (Tanner, 1996, p. 1892) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกลึกซึ้งในตนเอง และการใช้แอลกอฮอล์ในวัยรุ่นที่ใช้แอลกอฮอล์และไม่ใช้แอลกอฮอล์ กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่ใช้แอลกอฮอล์จำนวน 64 คน และวัยรุ่นที่ไม่ใช้แอลกอฮอล์ จำนวน 33 คน จากกลุ่มประชากรทั่วไป อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้แอลกอฮอล์ จำนวน 28 คน จากกลุ่มที่ได้รับการบำบัด เครื่องมือที่ใช้วิจัย

เป็นแบบทดสอบ ผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ใช้แอลกอฮอล์มีความรู้สึกลดคุณค่าในตนเองต่ำกว่า กลุ่มที่ไม่ใช้แอลกอฮอล์ เพศชายมีระดับการใช้แอลกอฮอล์สูงกว่าเพศหญิง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ในทางลบกับการใช้แอลกอฮอล์

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าสาเหตุที่ทำให้เยาวชนเสพยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ทักษะการรับรู้ของเยาวชน ประสบการณ์ในการใช้ยาเสพติด สภาพเศรษฐกิจสังคมของเยาวชน และสภาพสัมพันธภาพภายในครอบครัวของเยาวชน ซึ่งจากการศึกษาเอกสารพบว่า ระดับอายุของผู้ที่เริ่มใช้ยาเสพติดอยู่ระหว่าง 11 – 16 ปี และแนวโน้มอายุของผู้เริ่มใช้ยาเสพติดจะลดลง ดังนั้นการให้การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากยาเสพติด เช่น การรู้จักปฏิเสธ การเลือกคบเพื่อน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การร่วมกิจกรรมที่มีประโยชน์ เป็นต้น จึงเป็นวิธีการที่สามารถป้องกันการเสพยาเสพติดของเยาวชนได้อีกทางหนึ่ง